

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

การจัดตั้งอุทยานแห่งชาติมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญก็คือ เพื่อช่วยคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญไว้ เพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจทำให้เกิดธุรกิจท่องเที่ยวและบริการ อุทยานแห่งชาติเป็นแหล่งที่มีคุณค่าทางด้านนันทนาการของประชาชน เป็นพื้นที่ที่ช่วยรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดความมั่นคงแก่กระบวนการทางอุทกวิทยา ช่วยป้องกันการพังทลายของดิน ช่วยควบคุมสภาพภูมิอากาศ ช่วยรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมต่อสิ่งมีชีวิต ช่วยคุ้มครองรักษาระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพให้ได้ผลผลิตที่ยั่งยืนตลอดไป

นักท่องเที่ยวที่ชอบเที่ยวอุทยานแห่งชาติมักมีความคิดเห็นตรงกันว่า อุทยานแห่งชาติเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ยังรักษาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติเอาไว้ได้เป็นอย่างดี เป็นแหล่งศึกษาธรรมชาติที่ยอดเยี่ยมสำหรับนักท่องเที่ยว หากนักท่องเที่ยวได้มีโอกาสมาเที่ยวอย่างพิถีพิถันก็จะได้รับความรู้และความซาบซึ้งเกี่ยวกับธรรมชาติกลับบ้านไปด้วย

การได้ชมความสวยงามของธรรมชาติและการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติ นอกจากจะทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับสภาพธรรมชาติที่สงบร่มรื่น อากาศที่บริสุทธิ์สดชื่นแล้วยังทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ทำให้นักท่องเที่ยวตระหนัก เกิดความรักและหวงแหนแหล่งท่องเที่ยว สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ธรรมชาตินั้นสอดคล้องกับหลักการท่องเที่ยวแบบ Unseen ที่มีจุดประสงค์กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจที่จะรู้และเฝ้าหาความหมายในแหล่งท่องเที่ยวที่ได้ไปเยือน นอกเหนือไปจากจุดเด่น

ในจำนวนอุทยานแห่งชาติทั้งหลายอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน เป็นอุทยานแห่งชาติที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศไทย ตั้งอยู่ในจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มป่าแก่งกระจานที่ประเทศไทยเสนอเพื่อขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกมีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ เป็นป่าต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรีและแม่น้ำปราณบุรี และมีลักษณะเด่นทางธรรมชาติที่สำคัญหลายแห่ง มีเนื้อที่ประมาณ 1,821,687.84 ไร่ มีการพบจระเข้ น้ำจืดที่เป็นสัตว์ป่าใกล้สูญพันธุ์ ปัจจุบันหลงเหลืออยู่ในธรรมชาติเพียง 3 ประเทศทั่วโลกเท่านั้น ป่าแก่งกระจานแห่งนี้ยังถูกประกาศให้เป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์เสือโคร่ง เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำระดับโลก มีสัตว์ป่าสงวนอาศัยอยู่ 4 ชนิด คือ เลียงผา เก้งหม้อ แมวลายหินอ่อนและสมเสร็จ นอกจากนี้เมื่อไม่นานมานี้ยังพบร่องรอยของกระซู่ที่คาดว่าจะสูญพันธุ์ไปแล้วตั้งแต่ปี 2533 และยังมีสัตว์ป่าที่หาได้แต่เพียงในประเทศไทยคือ นกกระลิงเขียดทางนามสำหรับพืชพันธุ์ที่พบเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย คือ ต้นจำปีเพชร และต้นจำปีดอย ส่วนต้นแดงพะเนินทุ่งพบเพียงแห่งเดียวในโลกเช่นกัน

ในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงมาก คือ เขาพะเนินทุ่ง สูงประมาณ 1,207 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง จึงมีความหนาวเย็นตลอดปี บนยอดเขาปกคลุมด้วยทุ่งหญ้า

และไม่ต้นเล็ก ๆ ประกอบด้วยทิวทัศน์ที่งดงามที่สุดแห่งหนึ่ง (อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2556)

จากศักยภาพของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานที่มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติจึงทำให้คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการเพื่อการเรียนรู้ทางธรรมชาติจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ จากทัศนะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสู่การเป็นอุทยานแห่งชาติที่ยั่งยืนด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและสัมภาษณ์กลุ่มเฉพาะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อการพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการเพื่อการเรียนรู้ทางธรรมชาติจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากทัศนะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สู่การเป็นอุทยานแห่งชาติที่ยั่งยืน : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ประเทศไทย

คำถามการวิจัย

การพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการเพื่อการเรียนรู้ทางธรรมชาติจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากทัศนะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สู่การเป็นอุทยานแห่งชาติที่ยั่งยืน : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ประเทศไทยจะต้องทำอย่างไร

ขอบเขตการวิจัย

การพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการเพื่อการเรียนรู้ทางธรรมชาติจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากทัศนะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสู่การเป็นอุทยานแห่งชาติที่ยั่งยืน : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ประเทศไทย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ประชากร ประกอบด้วย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและเขาพระเนินทุ่ง (2) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง (3) ภาคชุมชน (4) นักท่องเที่ยว

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและเขาพระเนินทุ่ง 20 คน (2) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง 10 คน (3) ภาคชุมชน 5 คน (4) นักท่องเที่ยว 5 คน รวมเป็น 40 คน

3. วิธีการสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability sampling) โดยวิธีการสุ่มแบบวิจารณญาณ (Judgmental sampling) และวิธีการสุ่มแบบก้อนหิมะ (Snow ball sampling) โดยกำหนดจำนวนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริเวณอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและเขาพระเนินทุ่ง 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและเขาพระเนินทุ่ง 20 คน (2) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง 10 คน (3) ภาคชุมชน 5 คน (4) นักท่องเที่ยว 5 คน รวมเป็น 40 คน

คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย

1. การพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการ (Developing management capacity) เป็นส่วนประสมของความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) พฤติกรรม (Behaviors) และทัศนคติ (Attitudes) ที่ก่อให้เกิดประสิทธิผลส่วนบุคคล ซึ่งทำให้บุคคลปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง ประกอบด้วย กลุ่มของความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) พฤติกรรม (Behaviors) และทัศนคติ (Attitudes) ที่ผู้บริหารจำเป็นต้องใช้ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติตามตำแหน่งหน้าที่ในรูปแบบต่าง ๆ ในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

2. การเรียนรู้ทางธรรมชาติจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Natural learning toward ecotourism from tourism) หมายถึง การเรียนรู้จากการท่องเที่ยวในธรรมชาติอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกแห่งการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืนในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

3. อุทยานแห่งชาติที่ยั่งยืน (Sustainability national park) เป็นการสร้างคุณค่าสำหรับการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานอย่างยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย คุณค่าด้านเศรษฐกิจ คุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรม และคุณค่าด้านสิ่งแวดล้อม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการเพื่อการเรียนรู้ทางธรรมชาติจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากทัศนะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สู่การเป็นอุทยานแห่งชาติที่ยั่งยืนจะช่วยให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน รวมถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม เพื่อสามารถนำไปปฏิบัติและก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ประเทศไทย

2. จากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ทางธรรมชาติของกลุ่มต่าง ๆ ในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ประเทศไทย ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างกลุ่มภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักท่องเที่ยวนั้นจะส่งผลดีต่อความเข้าใจร่วมกันถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ทางธรรมชาติจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ประเทศไทย ว่าถ้าการท่องเที่ยวได้รับการพัฒนาและการมีกิจกรรมก็จะเป็นแนวทางในการเรียนรู้ธรรมชาติ และนำมาซึ่งรายได้สู่จังหวัดและประเทศโดยรวม

3. หน่วยงานที่ใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยคืออุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและอุทยานแห่งชาติอื่นจะได้อาศัยข้อมูลเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ทางธรรมชาติจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ